

Arap alfabesini, Cumhuriyet'i "Doğuya bağlayan ve Batılı milletler topluluğundan ayıran kudretli ve evrensel tek bir simge" ve "Müslüman kimliğinin son işareti" olarak değerlendirmekte, harf devrimini "geçmişle ve Doğuyla olan son bağ da böylece koparılacak ve Türkiye'nin modern Batı uygarlığıyla bütünleşmesine giden yolu açılacaktı" yorumunu yapmaktadır.³⁷⁷ Aykut da harf devrimini "bütün devrimlerin en büyüğü" olarak nitelendirir.³⁷⁸ Bir başka ifadeyle harf devrimi, yeni neslin eskiyle bağının koparılıp, yeni devrimlerle yetişmesi için önemli bir araç olarak görülmüştür.³⁷⁹

Harf devriminin Batı basınında da ilgiyle izlendiği, harf devriminin olumlu karşılandığı ve meselenin uygarlık sorunu temelinde ele alınarak harf devriminin yıllardır yapılan devrimler arasındaki en önemli devrim olarak görüldüğü belirtilmiştir.³⁸⁰

Harf devrimi, bir yönüyle Arapça-Farsça dilinin yasaklanması olarak değerlendirilmiştir. Atatürk'ün Türkçenin Arapça-Farsça kelimelerden arındırılması çalışmalarına destek vererek Meclis kürsüsündeki konuşmalarında bu konuya önem verdiği, Arapça olması nedeniyle konuşma ve yazmada "şey" kelimesini bile istemediği, ancak "şey" gibi bazı kelimelerin artık Türkçe olarak kabul edilmesi gerektiğinden hareketle katı sadeleştirme girişimine yönelik itirazlar olduğu da ifade edilmektedir.³⁸¹ Yine Mustafa Kemal'in 1934'te hayata geçirilen Soyadı Kanunu sonrasında Arapça olduğu düşüncesiyle Mustafa ismini bıraktığı, daha çok Kemal Atatürk ismini kullandığı belirtilmektedir.³⁸² Bu dönemde Arap alfabesi ile yazılmış olan yazıların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin, İstanbul Üniversitesi'nin kapısındaki Harbiye Nezareti'ni gösteren levhanın üzeri örtülmüş, bazı çeşmelerin ve eserlerin üzerindeki kitabeler kazınmıştır.³⁸³ Fransız

377 Lewis, 371, 374

378 Şeref Aykut, *Kamalizm*, İstanbul Muallim Halit Kitabevi, İstanbul 1936, 44

379 Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın Ve Yayın*, 173

380 Şimşir, 81; Ayrıca bkz. M. Yılmaz, *İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiye'si*, 84-85

381 Atay, *Çankaya*, 550-551

382 Lewis, 388

383 Ortaylı, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, 357-359

bürokrat Herriot da harf devrimi sonrasında Süleymaniye Camisi ile ilgili izlenimlerini aktarırken "kubbenin alt kısmındaki ayetler şimdi Latin harflerini kullanan bu millete üvey bir yazı gibi geliyor. Eski Türkiye'nin değişmesi hiçbir yerde daha iyi hissedilemez" değerlendirmesini yapar.³⁸⁴ Harf devrimi ve dilde yapılan sadeleştirme çalışmaları, dönemin bürokrat aydınlarından biri olan M. Esat Bozkurt tarafından Cumhuriyet döneminde yapılan "işlerin en büyüklerinden, hatta en büyüğü" olarak nitelendirilmektedir.³⁸⁵

Laik devrimler olarak nitelendirilen tüm devrimlerde Batı merkezli yeni bir yaşam inşa etme ve geçmişten kopuşun temel hedef olarak ortaya çıktığı ifade edilebilir. Laik devrimlerin en önemlilerinden biri kabul edilen harf devrimine de bu sembolik anlamın yüklendiği görülmektedir. Dini hayata etkisi bakımından bu devrimin daha fazla öne çıktığı söylenebilir. Zira dinî bilgi kaynaklarının Arap alfabesi ile yazılmış olması ve bu alfabenin yasaklanması nedeniyle dinî hayatı oluşturan boyutlardan biri olan bilgi boyutunun büyük oranda zarar gördüğü, aynı zamanda harf devrimi nedeniyle kültürel bir kopuşun da yaşandığı söylenebilir.

2.1.11. İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi

Cumhuriyet dönemi değişim girişimlerini anlamlandırma-da Batılılaşma/Çağdaşlaşma/Modernleşme³⁸⁶ gibi kavramlarla gündeme getirilen, Batı merkezli, akıl ve bilimi temele alan medeniyet yaklaşımı ile 1929-1937 yıllarında kurgulanan tarih tezinin ortaya koyduğu ulus kimlik yaklaşımının etkisi özellikle vurgulanmaktadır. Ulus kimlik inşasında en önemli unsurlardan birinin ulusal dil ve eğitim dili olduğu ifade edilebilir.³⁸⁷ Meşrutiyet

384 Ö. Andaç Uğurlu (Yay. Haz.), *Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si (1923-1938)*, 2. Baskı, Örgün Yayınevi, İstanbul 2003, 135

385 Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, 310

386 Bu kavramlarla ilgili bir tahlil için bkz. Şerafettin Turan, "Çağdaşlaşma", Ahmet Köklügüller (Der.), *Batılılaşma Veya Çağdaşlaşma Nedir Ne Değildir?*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2009, 110-117

387 Mehmet Akgül, "Atatürk Dönemi Din Anlayışı ve Dinî Hayat", Osman Horata vd. (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü-Atatürk Dönemi 1923-1938 I-III*,